

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОРПОРАТИВНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

О. В. Горняк, д. е. н., професор, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, gornyak.o@mail.ru;

О. О. Салюк-Кравченко, аспірант, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, bankir888@ukr.net

Статтю присвячено розвитку корпоративної безпеки підприємства. Розглянуто зв'язок між пріоритетами стратегічного розвитку та корпоративною безпекою. Узагальнено зміст загроз економічній та корпоративній безпеці. Визначено напрямки розвитку корпоративної безпеки відповідно до природи загроз. Розглянуто напрямки розвитку корпоративної безпеки підприємства з урахуванням поточного рівня його економічної безпеки.

Ключові слова: корпоративна безпека, підприємство, стратегічний розвиток, загрози безпеці, антикризове управління.

Постановка проблеми. Життєдіяльність сучасного бізнесу відбувається в умовах мінливості зовнішнього та внутрішнього середовища. Збереження конкурентних позицій, розширення виробництва та системний розвиток потребують врахування фактору невизначеності, адаптації до зміни умов функціонування, а також забезпечення захисту від широкого спектру різноманітних загроз. Тож проблематика корпоративної безпеки залишається пріоритетним напрямком діяльності менеджерів та власників підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці розвитку бізнесу присвячено праці таких науковців як Н. Афанасьєва [1], В. Василенко [2], В. Верба [3], С. Дунда [4], Л. Корнійчук [5] та ін.; тема корпоративної та економічної безпеки підприємства досліджувалась такими вченими як О. Бандурка [6], Я. Жаліло [7], В. Пономарьов [8], О. Рудковський [9], А. Соснін [10] та ін. Віддаючи належне їх внеску, відзначимо високий якісний рівень розвитку категоріально-понятійного апарату, а також методології управління безпекою підприємства. Але низка невіршених питань залишає актуальною проблематику розвитку корпоративної безпеки та, зокрема, управління цим процесом.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає в дослідженні теоретичних підходів до визначення напрямків розвитку корпоративної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослід-

ження. Корпоративна безпека підприємства є системою принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із забезпеченням захисту підприємства від реальних і потенційних, зовнішніх і внутрішніх загроз, які дозволяють йому стабільно розвиватися і досягати поставлених цілей у довгостроковому періоді. Управління корпоративною безпекою підприємства є складовою загальної системи управління як одна з її функціональних підсистем, котрі забезпечують втілення управлінських рішень у довгостроковій перспективі. Тому розвиток корпоративної безпеки відбувається відповідно до положень прийнятої власниками бізнесу стратегії розвитку.

В економічній літературі існують різні трактовки змісту стратегії розвитку підприємств. Їх аналіз дозволяє визначити основні сутнісні риси та побудувати класифікацію. Так, в залежності від рівня прийнятих стратегічних рішень виділяють: а) корпоративні стратегії, які стосуються загального напрямку розвитку підприємства або інтегрованої (корпоративної) економічної системи в цілому; б) конкурентні стратегії, мета яких полягає у забезпеченні ефективної реалізації бізнес-планів розвитку окремих процесів, напрямків, підрозділів на базі формування оптимального переліку дій; в) функціональні стратегії, які забезпечують досягнення конкурентних позицій в межах заданої функції [11, с. 446–447].

У залежності від стадії життєвого циклу виділяють: а) стратегію зростання, яка

виражає прагнення до зростання обсягів продукції, прибутку, капіталу; б) стратегію стабілізації, яка застосовується в умовах нестабільності обсягу продажів і доходів, чи настання інших несприятливих наслідків для підприємства через вплив екзогенних факторів; в) стратегію виживання, яка полягає в ситуативному реагуванні на прояви триваючої кризи в умовах близького банкрутства [0, с. 30–33].

Подібний підхід запропоновано у праці [03, с.187], де розглядаються лише стратегії розвитку та виживання, які приймаються на основі даних про рівень економічного потенціалу підприємства, стадію життєвого циклу, його ринкову позицію.

Відповідно до вищенаведеного розвитку корпоративної безпеки підприємства як процес можна розглядати як реакцію на: а) бажання власників забезпечити стабільний розвиток бізнесу у майбутньому; б) необхідність подолати загрози, які розвинулися внаслідок дії неконтрольованих факторів зовнішнього середовища; в) необхідність виправити помилки в системі корпоративної безпеки, які зумовили загострення кризових явищ.

На сьогодні у науковій літературі запропоновано багато визначень структури та змісту загроз економічній та корпоративній безпеці підприємства. Аналізуючи їх, відзначимо, що окремі елементи повторюються або доповнюють один одного, тож узагальнення дозволяє сформулювати такий перелік ознак загроз корпоративній безпеці [14–17]:

- за джерелом (внутрішні та зовнішні);
- за природою виникнення (зумовлені державною політикою або ініційовані іноземними державами; діяльністю приватних осіб резидентів або нерезидентів – конкурентів, контрагентів);
- за ймовірністю реалізації (реальні – можуть посилитися в будь-який момент часу, потенційні – можуть посилитися в разі настання певних умов);
- відносно людської діяльності (об’єктивні – формуються незалежно від цілеспрямованої діяльності, суб’єктивні – створюються свідомо, наприклад, внаслідок розвідувальної чи злочинної діяльності);
- за об’єктом посягання (інформація, фінанси, персонал, ділова репутація);

– за можливістю прогнозування (ті, що піддаються прогнозу на рівні суб’єкта господарювання, і ті, що не піддаються прогнозу);

- за наслідками (загальні та локальні);
- за величиною збитку (катастрофічні, відчутні, тощо) [10, с. 8–9].

Відповідно до природи загроз корпоративній безпеці можемо розглядати декілька напрямків її розвитку. Стратегічний, який полягає у забезпеченні майнових прав власників бізнесу, а також ділових інтересів суб’єкта господарювання. Цей напрямок стосується перспективних загроз ефективного функціонуванню, зокрема: проблеми залежності найважливіших аспектів діяльності від кон’юнктури зовнішнього чи внутрішнього ринку; втрати контролю над ресурсами; погіршення сировинної бази промисловості та енергетики; нерівномірного розвитку регіонів; низької стійкості та захищеності фінансової системи; збереження умов для корупції і криміналізації господарсько-фінансових відносин, та багатьох інших. Іншими словами, мова йде про всю сукупність можливих загроз, на протидію яким орієнтується проект змін системи корпоративної безпеки. Проте, як відомо загальна сума витрат на забезпечення безпеки не повинна перевищувати отриманий від відповідних заходів корисний ефект, тож перспективнішим напрямком є диференціація системи корпоративної системи (або окремих її елементів) в залежності від різних факторів.

Тактичний підхід, в першу чергу, спрямований на подолання кон’юнктурних загроз безпеці, які можуть актуалізуватися через недооцінку бізнес-конкурентів, настання непередбачуваних подій економічного чи політичного характеру тощо. Під впливом навколишнього середовища можуть виникнути чимало інших зовнішніх небезпек, зокрема: несприятливі зміни політичної ситуації; макроекономічні потрясіння; критичні зміни законодавства для організаційної структури, господарської спеціалізації, або технології виробництва; протиправні дії кримінальних структур; недобросовісну конкуренцію; промислово-економічне шпигунство; моральні та фізичні загрози працівникам та їх родинам; розкрадання матеріальних засобів; рейдерство, та

багато інших [0, с. 58–62].

Все це вимагає оперативності в реагуванні на виникаючі загрози, а також використання тактичної (мобілізаційної) моделі забезпечення економічної безпеки. Тактична реакція на виникаючі проблеми є досить ризикованою, оскільки її успішність значно залежить від ефективності роботи осіб та структур, які відповідальні за забезпечення корпоративної безпеки в такому «надзвичайному стані», проте часто саме в тактичному протистоянні вирішується питання про виживання компанії, або про її перемогу над конкурентами [0, с. 24–26].

Вищенаведені заходи попередження та мінімізації впливу «усіх можливих загроз», обмежуються їх функціональним, сутнісним змістом. Крім того, слід зважати на вплив зовнішнього середовища, на зміну ринкового чи правового становища підприємства. Тож поглиблення системи корпоративної безпеки передбачає необхідність *впливу на суб'єктів зовнішнього середовища*. У цьому напрямку передбачаються такі кроки: пошук шляхів для поліпшення взаємовідносин з органами державної влади та місцевого самоврядування, правоохоронними органами, впливовими інститутами громадянського суспільства; ведення інформаційної політики компанії через засоби масової інформації. Так, взаємовигідні відносини зі ЗМІ можуть принести неоціненну користь. Дружні видання і канали телебачення можуть запобігти потраплянню компрометуючої інформації в комунікативний простір або, як мінімум, попередити своїх «бізнес-союзників» про таку можливість. Також дружні ЗМІ можуть допомогти акцентувати увагу громадськості на вигідних компанії фактах, таким чином, допомагаючи популяризувати імідж та ідеї компанії у формуванні громадської думки.

Розвиток корпоративної безпеки залежить від здатності системи реагувати на виникнення загроз. У зв'язку з цим виділяють статичні та діяльнісні моделі. *Статична* модель передбачає «глуху оборону» як у режимі звичайної діяльності підприємства, так і в разі настання загрозливих подій. Цей підхід відображає сутність корпоративної безпеки як «системи захисту». Його недоліком є ігнорування динаміки економічної

кон'юнктури, виникнення нових загроз і викликів, сучасних вимог відкритості та транспарентності ведення бізнес-діяльності. Відповідно до положень *діяльнісного* підходу безпека є сукупністю умов існування господарюючого суб'єкта, за збереження (настання) яких забезпечується досягнення цілей його функціонування. Іншими словами, забезпечення безпеки суб'єкта – це створення певних умов, за яких реалізуються інтереси підприємства та досягаються поставлені його власниками та керівництвом цілі [21, с. 138–141].

На нашу думку, основною метою розвитку корпоративної безпеки підприємств в сучасних умовах є не досягнення вищого ступеня його стійкості, а забезпечення зростання і розвитку бізнесу. Цей розвиток має забезпечувати створення таких умов функціонування, які сприятимуть максимізації прибутку і в той же час забезпечать як його зростання, так і виплату дивідендів власникам.

Виходячи з цього вважаємо, що напрям розвитку корпоративної безпеки підприємства слід визначати з огляду на його поточний стан. Опираючись на цю оцінку слід шукати та встановлювати стратегічні перспективи для сталого розвитку бізнесу, можливості зберігати та підвищувати рівень безпеки за рахунок внутрішніх резервів, тобто забезпечувати перехід від нижчого рівня корпоративної безпеки до вищого.

На основі узагальнення праць [22, с. 53; 10, с. 279–280], розглядаємо такі напрямки розвитку корпоративної безпеки підприємства з урахуванням поточного рівня його економічної безпеки:

- для рівня критичної безпеки найкращою є стратегія «швидкого результату», котра полягає у вжитті швидких та найважливіших кроків для подолання кризи;

- стратегія внутрішнього розвитку є пріоритетною для низького рівня безпеки. Ця стратегія спрямована на досягнення безпеки підприємства за рахунок його внутрішніх резервів;

- для рівня нормальної безпеки доцільною є стратегія інвестиційного розвитку, яка включає залучення інвесторів та отримання більшого обсягу замовлень;

- високому рівню безпеки підприєм-

ства відповідає стратегія всебічного розвитку, за якою стратегічні можливості підприємства визначають подальший розвиток і досягнення високих результатів за рахунок залучення венчурного капіталу.

Висновки. Узагальнюючи, відзначимо, що розвиток корпоративної безпеки підприємства має відбуватися з огляду на поточний рівень економічної безпеки підприємства та стан його фінансово-господарської системи. Зростання рівня корпоративної безпеки має забезпечувати охоплення усіх необхідних заходів для попередження загроз економічного та політичного характеру, а також передбачати заходи впливу на зовнішнє середовище, зокрема, на формування громадської думки. У цьому контексті важливого значення набуває моніторинг процесу формування стратегії розвитку підприємства, який має забезпечувати систематичну оцінку, аналіз і контроль прийнятих рішень і змін, пов'язаних із розвитком корпоративної безпеки. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні залежності між пріоритетами корпоративної безпеки та етапами життєвого циклу підприємства.

Література

1. Афанасьев Н. В. Управление развитием предприятия: монография / Афанасьев Н. В., Рогожин В. Д., Рудыка В. И. – Х. : Издательский дом «ИНЖЭК», 2003. – 184 с.
2. Василенко В. А. Выбор типа модели управления устойчивым развитием организации / В. А. Василенко // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 1. – С. 137–147.
3. Верба В. А. Консалтингова підтримка розвитку українських підприємств / В. А. Верба // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2009, №4 – Т. 2. – С. 55–59.
4. Дунда С. П. Теоретичні підходи до визначення поняття «розвиток підприємства» / С. П. Дунда. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2011_32/Dunda.pdf.
5. Корнійчук Л. Теоретичні основи реалізації концепції сталого розвитку / Л. Корнійчук // Економіка України. – 2010. – № 2. – С. 72–83.
6. Основи економічної безпеки: Підручник / О. М. Бандурка, В. С. Духов, К. Я. Петрова, І. М. Червяков. – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 236 с.
7. Жаліло Я. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика: монографія / Я. Жаліло. – К. : НІСД, 2003. – 368 с.
8. Экономическая безопасность предприятия : сущность и механизмы обеспечения : моногр. / Г. В.

Козаченко, В. П. Пономарев, О. М. Ляшенко. – К. : Лыбра. – 2003. – 280 с.

9. Рудковський, О. В. Корпоративна культура – метод забезпечення економічної безпеки / О. В. Рудковський // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 3, т. 3. – С. 233–239.

10. Соснин А. С. Менеджмент безопасности предпринимательства: учеб. пос.. / А. С. Соснин, П. Я. Прыгунов. – К. : Изд-во Европ. ун-та, 2002. – 357 с.

11. Степичева О. А. Формирование стратегии управления экономической безопасностью предприятия в контексте вступления России в ВТО / О. А. Степичева, В. Д. Мамонтов // Вестник Тамбовского университета. – 2011. – №12. – С. 445–449.

12. Фролова В. В. Систематизация подходов к классификации стратегий развития предприятия / В. В. Фролова // Вестник Волжского университета им. В. Н. Татищева. – 2009. – № 17. – С. 28–37.

13. Андреева А. А. Виды и элементы стратегии развития предприятия / А. А. Андреева // Вестник Волжского университета им. В. Н. Татищева. – 2010. – № 20. – С. 186–192.

14. Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : монографія / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячева. – К. : НАУ, 2010. – 232 с.

15. Мейта В. І. Аналіз підходів до визначення функціональних складових економічної безпеки промислових підприємств / В. І. Мейта // Вісник ЧДУ. – 2013. – №2. – С. 177–181.

16. Руда Т. В. Сутність та структуризація економічної безпеки / Т. В. Руда // Митна безпека. – 2012. – №1–2. – С. 30–38.

17. Рудковський О. В. Організація системи корпоративної безпеки підприємств / О. В. Рудковський // Економіка суб'єктів господарювання. – 2014. – №1. – С. 162–164

18. Сигова М. В. Консалтинговые услуги в механизме обеспечения экономической безопасности бизнеса : автореф. дис... канд. экон. наук : 08.00.05 / М. В. Сигова. – СПб., 2005. – 34 с.

19. Шлыков В. В. Экономическая безопасность предприятия (во что обходится хозяйствующим субъектам защита собственности и способы минимизации возможных потерь) / В. В. Шлыков // РИСК. – 1997. – № 6. – С. 55–70.

20. Шлыков В. В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия: монография / В. В. Шлыков. – СПб, 1999. – 138 с.

21. Пузииков Р. А. Эффективность моделей организации экономической безопасности: сравнительная характеристика / Р. А. Пузииков // Вестник финансового университета. – 2012. – №5. – С. 136–141.

22. Запорожцева Л. А. Стратегия устойчивого развития предприятия с учетом уровня его экономической безопасности / Л. А. Запорожцева // Социально-экономические явления и процессы. – 2014. – №10. – С. 47–54

23. Шестерикова Н. В. Методика выбора и оценки стратегии устойчивого развития предприятия с учетом диапазона зон устойчивости / Н. В. Шестерикова

ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КОРПОРАТИВНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СУБЪЕКТОВ
ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

*О. В. Горняк, д. э. н., профессор, А. А. Салюк-Кравченко, аспирант,
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова*

Статья посвящена развитию корпоративной безопасности предприятия. Рассмотрена связь между приоритетами стратегического развития и корпоративной безопасностью. Обзор содержания угроз экономической и корпоративной безопасности. Определены направления развития корпоративной безопасности в соответствии с природой угроз. Рассмотрены направления развития корпоративной безопасности предприятия с учетом текущего уровня экономической безопасности.

Ключевые слова: корпоративная безопасность, предприятие, стратегическое развитие, угрозы безопасности, антикризисное управление.

WAYS OF IMPROVING CORPORATE SECURITY OF ENTITIES

*O. V. Gornyak, D.E., Prof., O. O. Saliuk-Kravchenko, Post-graduate Student,
Odessa I. I. Mechnikov National University*

This article is dedicated to the development of corporate security. The link between the priorities of strategic development and corporate security are considered. The content of threats to economic and corporate security is overviewed. Directions of development of corporate security according to the nature of its threats are identified. Directions of development of a company's corporate security with its current level of economic security taken into account are examined.

Keywords: corporate security, enterprise strategic development, security threats, crisis management.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. Задосю А. О.

Надійшла до редакції 2.09.16 р.